

de ovend

Stellingwarfs tiedschrift

Kolofon

De Ovend wodt uitgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer in et jaor over de heerd bi'j de leden/ab. In dit blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge.

Redakteur: Johan Veenstra.

Buro-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff.

Drok: Van der Meer, Oosterwoolde.

Administraosie: Stichting Stellingwarver Schrieversronte,
Willinge Prinsstr. 10, 8421 PE Berkoop,
Tillefoon: 0516-451108, fax 451109.

Lidm./Ab.: f 22,50 in et jaor.

Losse nommers: f 4,00.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

Foto's: blz. 1, 4, 7, 20 Sietske Bloemhoff.

blz. 13, 15 Archief Dirk Brouwer.

blz. 23, 24, 25 Archief W.H. de Vries.

Foto omslag: Volle koncentraosie veur et Stellingwarfs Diktee! (zie blz. 5)

Inhoud

Karst Berkenbosch	
<i>Jan Mars, de meulebaos van De Blesse</i>	3
<i>Krummelties</i>	5
Harmen Houtman	
<i>De ooievaars van Spange</i>	6
Henk Kroese	
<i>Et eerste kiewietsei</i>	8
Koosje Hornstra	
<i>Van Der Izzerd naor Der Schweiz</i>	10
Klaas Knillis Hofstra	
<i>ongelukkig zegd</i>	11
Sietske Bloemhoff	
<i>Boerderi'jen an de Lendiek</i>	12
<i>Van et bestuur</i>	16
I. de Boer	
<i>Elk volk het zien eigen aord</i>	17
Dr. A.E.M.L. van Reydt	
<i>Veuroordielen over tael op schoele</i>	18
W.H. de Vries	
<i>De oorlog in de Stellingwarven -23-</i>	23
Willem Jan Teijema	
<i>roggeveld</i>	26
Johan Veenstra	
<i>Is 't niet zo?</i>	27
Henk Bloemhoff	
<i>Oonze tael, oonze zorg</i>	28
<i>Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j</i>	31

Jan Mars, de meulebaos van De Blesse

Jan Mars, 43 jaor oold, geboren in Wolvege omdat de vrouwluden daor doe henne gongen om te bevalen, het op aanderhalf jaor Stienwiekerwoold nao, zien hiele leven op De Blesse woond. Jan, die now saemenwoont mit Irma uut Berkoop, gruuide op op et terrein van de CAVV 'Mutua Fides', een soort koperaosie, waor zien vader eerst sjefeur was, mar laeter de winkel mit opzet het. Hi'j bewoont now de oolde direktorswooning, pal naost zien oolderlike huus dat ofbreuken is.

Jan gong in zien jonge jaoren naor de kattelijke schoele in Steggerde en daornao naor de Lavo (Lager algemeen voortgezet onderwijs) in Stienwiek. Nao twie jaor hadde Jan dat wel bekeken en gong hi'j naor de technische schoele waor hi'j mesiene-baankwarken dee. Dat gong Jan beter of want hi'j kwam hier mit een diploma weg en het daornao nog een peer jaor in Emmeloord een kursus veur laandbouwvoertugen daon. Hierna moch hi'j himzels twiede monteur numen.

Nee, nocht om eerste monteur te wodden hadde Jan niet, dat hi'j gong daornao al gauwachtig an et wark bi'j Cebeco Handelsraad in Stienwiek waor Jan onderhoudsmonteur wodde. Hi'j het et hier mar liefst acht jaor volhullen, waornao Jan zien nocht hadde van et vaaste wark. Van '81 tot '85 was Jan dan ok veur elke put in. Zo is hi'j nog een schoffien sjefeur west en het hi'j nog een posien in et vlas warkt. Dat laeste verdiende goed, mar was vanzels seizoenwark. In disse periode is hi'j ok nog mit de keunstschilder Rinny Siemonsma naor Italië west. Kotom: vri'jhied. In '85 was d'r liekewel spraoke van dat de winkel waor zien vader warkte opdoekt wodden zol. Vader vun dat zunde en stelde Jan veur om de winkel over te nemen. Jan nam liekewel niet allierend de winkel over mar kocht et hiele terrein van de CAVV 'Mutua Fides' inklusief een peer grote loodsen, een graonsilo (now ofbreuken) en een halve meule. De eerste jaoren mos Jan vanzels an de bak in de winkel mar zoe'n 12 jaor leden ontston bi'j him et idee om de meule, die daor vanof 1834 staon hadde, weer in zien oolde luuster te herstellen. Een gigantische klus, omdat Jan vanzels ok gien miljoen aachter de

haand hadde om dat veur mekeer te kriegen.

Gelukkig kreeg Jan bi'j et realiseren van zien plannen al gauw hulpe van de meulebouwer Johannes Kooistra, die him op weg hulpen het. Zo kwam hi'j an een middengedielte deur een oolde meule bi'j Sunt Jacobiperochie uut mekeer te haelen en laeter op De Blesse weer balke veur balke op te bouwen. Gelukkig zat alles mit penne-en-gat verbienings an mekeer en slaegde hi'j d'r in om dat stok meule weer zo origineel meugelik in mekeer te kriegen. De kappe tikte hi'j in Grunningen op 'e kop. Disse kappe komt oorspronkelijk uut Duutslaand. Ok veur et interieur het Jan bi'jkaans allierend mar oold hooft bruukt. Zo bin de trappen in de meule maekt van hooft dat meer as vierhonderd jaor oold is. De zoolders bin maekt van wagonhooft uut Polen en et zol best wezen kunnen dat op diezelde plaanken ooit de joden naor de vernietigingskampen brocht binnen. Jan het de plaanken schaeven laoten en van een ni'je veer en groeve veurzien en ik moet zeggen dat pattie meensken jeloers wezen kunnen op zoe'n mooie strakke vloer die vanzels gien millimeter meer warkt. De wieken bin et ienige van de hiele meule

Jan Mars op 'e omloop van zien meule op 'e Blesse.

die ni'j maekt binnen. Et is wonderlik dat as Jan de wieken dri'jen laoten wil, hi'j de kop van de meule mar op 'e wiend hoeft te zetten en et spul dri'jt. Jan vertelt lyrisch over et vernuft van zoe'n wieke. De vorm is vreselik belangriek en is zo muuilik te maeken dat hi'j him daar niet an waogd het. Mar ok Jan kan niet zonder hulpe. In de persoon van Klaas Rodenburg het Jan now al drie jaor laank een hulpe die in staot is te maeken wat hi'j zicht. Zo het Klaas een peer prachtige hoolten raders maekt, een verschrikkelik percies warkien. In elk geval schitterend om te zien en hi'j is zes daegen in de weke van achte tot vufe mit alderhaande timmerklussen bezig. De meule is van et 'Stelling-korenmolentype' en is dus van etzelde type as de meulen van Makkinge, Wolvege en Noordwoolde. Mit Stellingwarf het de

naeme niks te maeken. Deur de verhoogde onderbouw en de ombouw, de stelling die d'r ommehenne bouwd is, komt de meule an zien naeme. Now is de naeme 'Stelling-korenmolentype' vanzels niet bruukber en vandaor dat de meule now 'De Mars' hiet. Haost verontschuldiging vertelt Jan dat hi'j dat niet zels bedocht het, mar dat meensken him d'r op attent maekt hadden dat et hiel gewoon was dat meulen vroeger de naeme van de meulebaos dreugen. De meule die tot in de vuuftiger jaoren bruukt is as graonmeule krigt slim binnenkot die funktie terogge. Jan is drok doende om saemen mit Klaas et maelsysteem weer in odder te maeken. De bedoeling is dat dat zo om-en-de-bi'j september zien beslag krigt. Dan zal d'r ok nog een officiële eupening plak viennen.

Nao ofloop praoten we nog even over de stichting 'Vrienden van Rinny Siemonsma' en komt hiel toevallig ok kammeraod Henk Bosma nog even mit de kop om de hoeke. Et zit d'r zuver noflik daor aachter in et kantoortien van de Welkoop op De Blesse.

'Da's mien zeune Robin,' zegt Jan as hi'j zicht da'k naor een foto van een broekmannegien op zien buro kieke. 'Robin, mit iene b.'

We hoeven oons dus over de volgende meulebaos al gien zorgen meer te maeken. Die komt d'r an.

Meensken die de meule bezichtigen willen moe'n even een ofspraoke mit Jan zels maeken. In elk geval kan ik zeggen dat dat slim de muuite weerd is. 'De Mars' op de Blesse: een anweentst veur et kulturele argoed van de Stellingwarven en dat zonder een cent subsidie, mar wel mit de hulpe van et bedrijfsleven van De Blesse. Een vorm van mederne burehulpe. De Blesse en veural Jan Mars kun trots wezen op et risseltaot!

Krummelties

ZOEMER 2000/SIMMER 2000

De Stellingwarver Schrieversronte en et Stellingwarfs doen volop mit an de *Dag van de Nostalgie* op 4 juli 2000 in et Thialfstadion van Et Vene. En dat allegeer in et kader van de grote laandverhuizers-mannefestaosie *Simmer 2000*.

Overdag van 10.00-16.00 ure is d'r een grote braoderie in de ieshal mit allegeer typisch Friese perdukten, sporten, gewoonten en gebruken. Hier staot de Schrieversronte de hiele dag mit een kraom mit boeken.

Aovens is d'r in Thialf een groot *Proms 2000-concert* waar een Stellingwarfstaelig onderdiel in zit dat prissenteeerd wodt deur de schriever Johan Veenstra. Die vertelt een verhael uut eigen wark en nao him zingt et Anbo-koor uut Wolvege mit de sopraan Margje Dijkstra Stellingwarver lieties o.l.v. dirigent Jan Brens.

En veerder bin d'r vanzels Friese lieties, d'r is klassieke meziek, opera, operette en d'r wo'n netuurlik et Wilhelmus, et Friese en et Stellingwarver Volkslied (deur et Anbo-koor) zongen. Aandere mitwarkers bin o.e.: et Workumer Mannekoor *Laus Deo*, ok o.l.v. Jan Brens en de *Glasblazers* uut Et Vene o.l.v. Thijs Oud. (red.)

POPPENAEMEN VAN 1999

Een kleine anvulling op et artikel over dé poppenaemen van 1999 in *De Ovend* van feberwaori. De burgerlike staand van Et Vene over de laeste twie weken van december kwam pas in de kraante doe de feberwaori-*Ovend* al bi'j jim over de heerd kommen was. Zodoende moe'n d'r drie naemen bi'j et totaol opteld wodden. Mit mekeer weren d'r dus 663 naemen, 350 jongesnaemen en 313 maegiesnaemen. En de jongesnaeme Robin wodde vier keer geven in plak van drie keer! (jv)

STELLINGWARFS DIKTEE

In et kader van de *Rabo-anvieterings-pries-Stellingwarfs* wodde op 3 april in Hotel Lunia in Berkoop et eerste Stellingwarfs Diktee hullen. De orgenisaosie was in hanen van Sietske Bloemhoff, Saakje Berkenbosch die de aovend prissenteeerde, Henny Koops en Roelof Dragt.

D'r deden 27 meensken an et diktee mit: 14 meensken die deur de veurronde kommen weren en 13 (iene vul of deur ziekte) blispoters of bekende persoonlikheden, zoas kultuurdippeteerde Bertus Mulder en hadrieder Jan Eise Kromkamp.

Opvalend was dat West-Stellingwarf mit twie wethoolders vertegenwoordigd was en dat B. en W. van Oost-Stellingwarf schitterden deur ofwezighied. 'Een miste kaans,' neffens Karst Berkenbosch veur de radio, 'om as gemientebestuur zien te laoten daj' et goed veur hebben mit et Stellingwarfs.' De aovend in Lunia wodde rechtstreeks uutzunnen deur de beide lekaole radiozenders en Omroep Friesland-radio en -tellevisie maekten opnaemen.

Et diktee dat maekt wodde deur dr. Henk Bloemhoff wodde veurlezen deur Johan Veenstra. Zi'j zatten beidend ok in de jury mit Sietske Bloemhoff en Otto de Vent. Naodat de jury alles bekeken hadde, dee blieken dat Lodewiek Hooghiemstra uut Appelsche dadde woden was mit 6 fouten, Joop Oosterhof uut Ni'jhooltwoolde wodde twiede mit 4 fouten en... blispoter van de aovend, eerste dus, was Jan Krol uut Wolvege mit mar 3 fouten. Hulde! Wiebren Luehof, de direkteur van *Rabobaank De Stellingwerven* reikte him de pries uut: et Stellingwarfs Woordeboek en bloemen. Et was al mit al een biesterbaorlik mooie aovend in Berkoop! (jv)

De ooievaars van Spange

Ien ding is zeker: de kleine poppen kommen niet uut Spangehoek. Dat hewwe zels zien, doe we in juni naor et ooievaars-butenstation west binnen. D'r ston een gruntekas, mar daor wodden ze niet kweekt. Ok zag ik gien kaele koppies boven et riet uutstikken. De ooievaars stonnen ok niet in de riegel om een ni'je wereldburger, mit adresbaantien om de polse, teplak te brengen. Et zol d'r aenlik wel een mooi stee veur west wezen, daor in dat wacterieke stokkien Stellingwarf. De ooievaars bin d'r wel om veur kiender te zorgen, mar dan veur heur eigen. Dat zaggen we doe we op die zaoterdagmorgen een bezuuk brochten tiedens een eupen dag. As eersten steren je, vanof drie legere nusten, jongen van verschillende leeftieden an. In et eerste nust zatten goenend van acht weken nog in et doons. D'r naost een peer die al veren hadden. In et dadde dri'jden drieje haost toegeliekertied mit de koppen boven et gladde veredek. Ze leken wend an dit twiewekelikse bezuuk, want ze bleven rustig zitten. De gids vertelde liekewel dat ze gewoonlik niet zitten, mar een protte deur et nust henne lopen. Ze zatten ok beheurlik te sieferen deur et warme weer.

In de veerte keken oons nog tientallen biesten an tussen struken en bomen. Et liekt haost een zuukplaetien om de hiel-tied meer nusten op hoge paolen te ontdekken tussen et gruun. D'r schienen d'r in totaol 28 te wezen. Mit de opstelde veerkiekers konnen we ze dichterbi'j haelen. De zwat-witte biesten bin altied wel argens mit doende. Et hoogste tal wat ze hier had hebben is 140 stoks. Dit veurjaor weren d'r al 75 jongen geboren.

Prachtig is et om te zien hoe ooievaars anvliegen kommen. Et liekt Schiphol wel. In een sierlike vlocht cirkelen ze al

klepperende over et terrein henne om uut-eindelijk op heur eigen plakken te lanen. Een huus dat maekt is van keunstig deur mekeer vlochten wilgetakken. Daor hebben ze in Spange trouwens een instelao-sie veur van rechtopstaonde staolen pen-nen. In de loop van de jaoren wodt zoe'n nust deur bewoning de hiel-tied hoger. In de info-foolder die we kregen kwam ik een protte ni'jgies over de grote wilde voegels tegen. Et was aende jaoren zestig niet zo best mit de ooievaar. Ze weren haost niet meer in oons laand. D'r wodden nog mar 3 echtperen ontdekt mit 10 naokommelingen. Zoks kwam deur et veraanderende laandschop, starfte op 'e trek naor et zuden en deur verslechterde omstaandigheden in heur overwinterings-gebied in Afrike. En dan te bedaaenken dat in 1846 een Deersumer boer schreef, dat hi'j groepen van wel 1.000 stoks zag. In disse ieuw lokte et een projekt in Zwitserlaand om ze overleven te laoten. In oons laand wodden een peer stokken laand in de Alblasserwaard anocht om zoks hier ok te perberen. Biesten uut Zwitserlaand en Duitslaand wodden hiere hennehaeld. Ooievaarsdörp 'Het Liesveld' kwam tot staand. Et was niet drekt een groot sukses. Deur versmerigde vis uut de Lek was d'r starfte onder een diel van de groep. Toch kreeg et eerste beheerdersechtpeer al vlogge meer kiek op hoe aj' ooievaars koppelen mossen en hoe as de jongen opvongen wodden mos-sen. De ooievaar is pas op zien vierde volwassen en zuukt dan een partner op om te peren. De mannegies schienen lie-kewel niet over iene naacht ies te gaon en zo kan een keuze soms wel jaoren duren. As de waore vunnen is, wodt et peer naor een bruidkouwe brocht. As d'r jongen kommen binnen kriegen de oolden de beschikking over heur volledige vlieover-

De omgeving van et ooievaarsstation in Spange.

mogen. Dat was tot die tied beparkt. Hoewel de jongen in et station ok eten kriegen, is et de bedoeling dat de oolden zels veur de kost zorgen. Doel is dat peren heur uiteindelik zelsstaendig in de netuur redden kunnen. Pas twintig jaor nao et begin van et eerste projekt wodde een flink tal dieren geboren, dat naor et zuden trok. Et centrum in Spange, dat in 1984 mit 14 voegels uut 'Het Liesveld' uut aende gong, is iene van de 12 butenstations die in Nederlaand opricht woden. In oonze kontreinen bin d'r veerder goenend in Eernewoolde en De Wiek. De jongen kriegen een ring om de pote. Zodoende kuj' nao de trek, die in augustus/september begint, zien dat pattie in een eer station belanen. Ze gaon meerstal via Spanje of Turkije naor Afrike. Daor huzen ze in Mali, Senegal, Ivoorkust of Burkina Fasso. Veur de eerste keer is dat

een zwaore tocht. Mar 10 tot 15 jongen van de duzend overleven die keer. Et schient zels meugelik te wezen om ze mit een zendertien via een sateliet te volgen. Op een zonuumd stamboekblad wodt alles per dier per jaor bi'jhullen. De partner (ze blieden deur de jaoren henne beheurlik trouw), et tal (kepotte) eier, et tal jongen, et station, de verhuizing per station en-zo-wat-henne.

Krek as oelen spi'jen ooievaars braokballen uut mit niet verteerde resten zoas stienties, naegels van mollen en moezen en rommel die wi'j in de netuur smieten. Onderzoek van de ballen het as doel om zien te kunnen, wat d'r in een bepaold gebied an eten beschikber is. Op et menu staon ok regenworms, evertasken, slakken, slangen en sprinkhaenen.

Een interessaante morgen daor in Spangehoek. Ok mi'j wodde as kiend veurhullen dat ik mit die voegel brocht was.

Mem lag op bedde omdat ze een beet van de ooievaar kregen had. Trouwens een rood plakkien op et gezicht van een poppien, wat laeter verdwient, numen ze ok een ooievaarsbeet. Klopt et dan toch?!

Een mooi raodsel kwam ik tegen in 'de Dikke Bloemhoff' diel 3: *een koppien as een kikkertien/een boekien as een bikkertien/ en poten as een ooievaar*. Wat is dat? Et bliekt een tange te wezen om een kooltien vuur uut de kachel over te brengen naor de teste in de stove.

As we votrieden zien we de uutzwaarmende biesten. D'r het zels iene een nust maekt in een oolde wiend/waetermeule! De ooievaar die kienties brengt is dus een sprokien. Zollen we dan toch uut de rooie kool kommen?

Et Ooievaarscentrum hul veurig jaor eupen huus op de 1e en 3e zaoterdag van meie, juni, juli en augustus. Daenk d'r dit jaor es an.

Et eerste kiewietsei

Somstieden kan een meenske inienend in de verleiding kommen om dingen te doen waor aj' van weten dat ze indrok maeken zullen. Waordeur aj' jezels inienend ont-trekken kunnen an et anonieme bestaon dat aj' leiden.

Zoks kan je inienend, elk mement van de dag overkommen, zonder daj' ok ooit mar et idee had hebben wat an dat ano-nieme bestaon doen te moeten. Zonder daj' d'r ok mar een tel bi'j stille staon hebben om dat te doen waj' inienend doen kunnen.

Zoks overkwam mi'j lestdaegs, inienend wa'k in de gelegenhied om op zien minst de perveensiaole passe te haelen, en ik daenk dat et daor niet bi'j bleven was. Now moej'm weten da'k, mar dat hadden jim al begriepen kund, een aorig anoniem bestaon leide. Ik zegge hier bewust aorig want dat gefit ok an da'k d'r niet mit zitte. Mi'j zullen jim niet in een pergramme tegenkommen waorin een koppel volk 100 daegen onder et oge van half Nederlaand in een huus wonen gaot. Ik gao ok niet mit een stellegien raanddebien in een bus zitten om op 'e tillevisie te kommen.

Temeensen dat docht ik altied, mar now bin 'k eins toch wel an et twiefelen raekt. Kiek, ik mag mi'j veur datsoorte pergrammes dan wel niet anmelden mar stel now es dat ze me vraogen zollen, zo'k dan vrundelik veur de ere bedaanken? Inienend bin 'k niet meer zo wis van mezels.

Misschien moe'k eerst wat over dat anonieme bestaon vertellen.

Ik warke op et gemientehuus in Oost-Stellingwarf. Now dat liekt mi'j wel genog. Ik bin de laeste om van mezels te zeggen da'k een aeventuurlik bestaon leide. Ik begriepe de plaetselike ofdieling van de bond van plattelaansvrommesen

dan ok niet as die mi'j een aovend vragt om over mien wark te vertellen.

Mar toch kuj' ok in mien wark inienend in de verleiding kommen en doe d'r wat an.

Et was op een vri'jdagmiddag. Now is de vri'jdagmiddag een middag daj' niet meer mit de kop bi'j et wark binnen, dan moet d'r niks biezunders gebeuren want dan zit ik al mit de gedaachten in et weekaende. Dat gong die vri'jdagmiddag anders.

Et zal rond een ure of twieje west wezen dat d'r een kollega naor mi'j toekwam en mi'j vertelde dat et eerste kiewietsei vunnen was. De viener was mit et eiegen onderwegens naor et gemientehuus. 'Dat treft niet,' zee ik, 'de borgemeister is d'r ja niet.'

'Hoeft ok niet,' zee mien kollega, 'et is et eerste van Frieslaand, de borgemeister krigt et niet, et gaot naor Nijpels. Ik hoeve alliend mar even te konterleren as et een goed eiegen is.'

Inienend heur ie dan dat meensken wat kunnen wat aj' niet van heur verwaacht hadden. Ik geleuf da'k him mit verbaozing in mien stemme nog vraogd hebbe as hi'j wel een kiewietsei en een kri'je-ei uut mekeer holen kon. Et dee blieken dat hi'j elk jaor et eerste kiewietsei konterleerde.

Een schoffien laeter stapte d'r een man mit zien vrouw et gemientehuus in. De man hadde in zien hanen een plestieken bakkien dat hi'j veurzichtig beethul. Et kon niet anders of dat mos de viener wezen mit et eiegen.

Mien kollega, die heur al op staon hadde te waachten, stapte op heur toe. Hi'j wodde op 'e voet volgd deur twie man van de kraante die intied ok al kommen weren. Even wodde d'r praot en doe stapte et hiele gezelschop naor de kaemer van

de borgemeister.

Ni'jsgierig stapte ik aachter heur an. In de kaemer haelde de man et littien van et deusien en daar lag, in een nussien van vette watten, et eigien.

Et was een kiewietsei, dat zag ik votdaoliks wel. Ik weet hoe die kringen d'r uut-zien al he'k ze nooit vienen kund.

Mien kollega hadde intied een schaoltien mit waeter pakt. Et was een glaezen schaoltien, zokke schaolties hadden ze bi'j oons thuus vrogger ok. Daar kregen we de vla in of de yoghurt. Ik vun et eins zuver oneerbiedig, et eerste kiewietsei van Oost-Stellingwarf in een schaoltien waor nao ofloop van de volgende ver-geerding van borgemeister en wethool-ders grif weer de zooltene aepeneuten in zitten zollen.

Mien kollega pakte et eigien veurzichtig uut et deusien en legde et in 't waeter. Et zonk as een bakstien. Veurzichtig pakte hi'j et weer uut et waeter, dreugde et of, legde et op 'e taofel en leut et doe in de ronte dri'jen. Ik keek naor hoe et eigien dri'jde. Inienend was et krek as wodde ik daor hiepnotiseerd deur. Inienend wa'k niet meer die ni'jsgierige ambtner, nee inienend vuulde ik me een foele, ja haost extremistische, Stellingwarver. Iene die begaon was mit et oons eigene en mit et lot van alle Stellingwarver kiewieten en et lot van alle Stellingwarver kiewietsei-er.

Oons kiewietsei zol mit een peer ure een 'ljipaai' wezen.

'Dat mag niet gebeuren!' zee een gremie-tige stemme in me, 'ie moe'n him an smots slaon. Et is jow plicht om te veur-kommen dat dit eigien morgen naost et broodbottien van Nijpels staot. Slaon him an smots! Laot de smurrie tegen de muren an spatten. Slaon him an smots! Daenk an de andacht die dat de Stellingwarver zaeke opleveren zal! Daenk an de gevolgen.'

Gevolgen! Wat veur gevolgen? Zollen alle diplomatieke betrekkings tussen Frieslaand en Stellingwarf verbreuken wodden? Zol de subsidie van de Schrieversronte stopzet wodden? Zol een

hiele koppel kwaoie Friezen stelling in-nemen an de overkaante van de Kuunder? Zol ik de mattelaor van et Stellingwarfs wodden? Zollen Stellingwarvers die as mi'j ere brengen wollen nog die aovend bi'j mi'j in de tuun een ereboge daelezet-ten? Zo'k mien huus de kommende weke nog uitkommen kunnen as dat deur alle-maol volk van de kraante, de radio en de tillevisie belegerd wodde?

Doe 'k wakker wodde uut mien hiepnose lag et eigien al weer veilig in et nussien van vette watten in 't plestieken bakkien. Ik hadde de kaans veurbi'jgaon laoten om an mien anomiene bestaon wat te doen. Aovens op 'e tillevisie zag ik et eigien weer, et wodde weer in een schaole mit waeter legd, een glaezen schaole. In et glas van de schaole hadden ze een kie-wiet grafeerd. Et zag d'r aorig wat eer-biediger uut as dat aepeneuteschaoltien bi'j oons op et gemientehuus.

Doe et oflopen was zette ik de tillevisie uut en dee de gedienen dichte. Butendeure was alles rustig, d'r was gien ereboge te zien. Misschien was et ok mar beter zo.

Van *Der Izzerd* naor *Der Schweiz*

skienen

Lieve Anneke,

Hoe is 't? Bin jim ok hielhuuds weerom-
mekommen van jim wintersportvekaansie
in Tannheim? Singeliers, dawwe ok disse
keer weer toegelieke in Oostenriek
weren. Ik wete niet hoe jim as buurlaand
tegen de ontwikkelings in dat laand
ankieken. Hier in Nederlaand bin d'r wel
wat protesten west, mar d'r bin ok nog
nooit zoveul meensken op wintersport
naor Oostenriek west as dit jaor. En
omdat oonze keuninginne ok gewoon
hennegong, bin wi'j ok mar gaon. Et is
ommes ok zoe'n gedoe om et allemaole
weer te veraanderen en ik wete ok niet as
de anuleringsverzekering hier wel veur
gul. Jammer genog mos ik wel de
bestuursvergeerding van de Schrievers-
ronte missen, mar veurzitter Klaas van
Weperen het mi'j verontschuldigd mit de
woorden: 'Koosje en de keuninginne bin
an 't skienen in Oostenriek!' Jammer
genog kon 'k heur niet tegenkommen,
want zi'j was in Lech in 't westen en wi'j
weren in Mayrhofen in Tirol. Aanders
ha'k heur nog even veurstellen kund om
te zien wie 't hadste de barg of kon. Ik
daenke wel da'k dat verleuren hebben
zol, want ik was d'r nog mar veur de
dadde keer en zi'j skiet al heur hiele
leven.

Premier Kok het al veursteld, awwe toch
hennegongen, dawwe dan perberen mos-
sen mit de meensken daor in gesprek te
raeken. Aorig bedocht, mar wi'j zollen
reer opkieken as de meensken uut
Oostenriek hier in de tied van Janmaat en
konsorten oons even verteld hebben zol-
len hoe we daor mit ommegeaon mossen.
Et skienen was hatstikke aorig dit jaor.
Mien kondisie was veul beter en et lessen

kon 'k best volgen. Allierend et veurskie-
nen, de eerste morgen, gong een betien
briek. We stonnen trouwens allemaole
mit knikkende kni'jen boven an de barg.
Et leek oons veul te stijl en verscheiden
meensken maekten een smak. Veul te
krampachtig gong ik dus naor beneden,
mar wonder boven wonder kwam ik knap
uut bi'j de groep waor ik wezen mos.
Doe nog even achter de groep langes om
netties in et gelid te kommen, mar dat
gong goed mis. Veur ik et wus wa'k
aachterover valen mit de bienen d'r wat
briek onder, zodat me de heupe knap zeer
dee en ik lag in totaole onmacht. Mit twie
personen hebben ze me weer overaende
kregen. Doe mossen we mitien daornao
mit een sleeplift naor boven en daor he'k
ok nog wel es wat muuite mit, mar dat
gong best. Mar och, wat hej't eerst in de
kuten aj' zo lange staon moeten te
waachten.

We hadden trouwens een hatstikke aorige
skielereres. Ze hadde mooi zwat haor,
een prachtige brune huid en een mooi
slaank feguur. Ze kwam oorspronkelijk
uut Zweden, mar woonde al jaoren in
Mayrhofen. Ok dee ze an parasailen en ie
konnen je bi'j heur mitien wel opgeven
aj' dat es perberen wollen. Frank hadde
d'r aenlik wel nocht an, mar hi'j vun et
toch te zunde om d'r een dag skienen
veur op te geven.

Alhoewel dit de dadde keer was dawwe
les hadden het Wivian oons toch weer
ni'jgheden leerd. We mossen, as we een
helling ofgongen, de iene kni'je wat
achter oons aandere bien holen en dat
gong meraokels, de maendagsmiddags.
Deensdags bleek de piste wat beiezeeld te
wezen en wol et veur gien meter en we
mossen toch een steile barg of. Rimmy
raekte d'r zuver even bi'j op 'e loop, mar
hul et in de bienen. Bi'j mi'j vleug d'r

eerst een 'snowbaorder' aachter over de skies en even laeter lag ik mit et heufd naor beneden op de barg. De skies weren me ofgaon en weer ha'k hulpe neudig om overaende te kommen. Van dat soorte vaalperti'jen woj' vanzels niet zekerder, dat middags bin 'k saemen mit Doeke en Jannie lekker bi'j Sepp en Carmen an oonze stamtaofel zitten bleven en hebben we oons de poiermelk mit slagroom lekker smaeken laoten.

Chiel en de rest van de groep kwammen laeter op de middag weeromme en die hadden dudelik wat eers dronken as poiermelk. Oonze skielereres, dat was oons al bleken, luste ommeraeck graeg 'eine Grosse Bier mit eine kleine Obstler' d'r naost. Boven bi'j de 'Paraplubar' hadden ze et ofscheid vierd en omdat d'r een Duutser iederkeer mar weer een rontien gaf en ok weer iene weeromme hebben mos, kwammen ze zingende et kefé in. Et bliekt dus waor te wezen: 'Sport verbroedert.'

De rest van de weke hebben we prachtig weer had en lekker skied, geregeld ansteuken en buten in de zunne zeten, zodawwe mit een mooi kleurtien thuuskommen binnen. Hoe is jim et langlaufen in Tannheim ofgaon? En hoe bevaalt et in jim ni'je flat? Bi'j'm al wat inburgerd? We bin slimme beni'jd, mar dat zuwwe dan in juni bekieken kunnen.

Groeten van je zus Koojsje.

Klaas Knillis Hofstra

ongelokkig zegd

*(et waarom van
waorum de schriever
schrieven blijft)*

gelokkig
niet

gelokkig
niet

Boerderi'jen an de Lendiek

In et onderstaonde stok kun jim lezen over een tal boerderi'jen an de Lendiek in de Westhoeke van West-Stellingwarf. Vandaag-de-dag staon die d'r allegere nog, allierend wotd d'r gien boerebedrief meer in uutvoerd. Dat komt omdat de laeste peer jaor al die boerderi'jen opkocht binnen deur de ruilverkaveling om van et boerelaand, voegeltieslaand, maeken te kunnen. Et doel is om op die wieze een goeie, netuurlike overgang te kriegen tussen et netuurgebied De Weerribben in et Noordwesten van Overiessel en de Rottige Miente in West-Stellingwarf. Om die reden bin d'r ok hiel wat ni'je petgaten greven. Et gebied veraandert daordeur zó hadde dat oold-boer Dirk Brouwer (77), die zien boerkeri'je an de Lendiek hadde, now al haost zien eigen laand niet meer weeromme vienen kan.

Doe ik een schoffien leden bi'j Brouwer kwam om o.e. zien benaemings van de onderdielen van de boerewaegens op te schrieven, kwammen we ok an de praot over de boerderi'jen an de Lendiek. Brouwer wus daar ommeraek over te vertellen en ik schreef veur mien boerderi'je-onderzuuk in de Stellingwarven én veur De Ovend zien verhaelen op.

An de Lendiek die van Ooldetriene langs de Lende naor Sliekenborg lopt, staon in et gehiel 17 boerderi'jen. De Lendiek was vroeger een fietspad; pas in et begin van de zeuventiger jaoren wodde dat pad verhadde. Véúr 1934 was d'r liekewel ok gien fietspad, mar een modderpad. Eerder, zo rond 1884, was de Lendiek al es 80 cm ophoogd. Dat is doe gebeurd deur meensken uut Braobaant; Brouwer zien grootmoeder die doe al an de Lendiek woonde, had him dat ooit verteld. Van de boerderi'je van Brouwer (ongeveer halverwege de Lendiek) tot an de Driewegsluus haj' over de diek henne verspreid 17 hekkies. Die hekkies weren d'r om et vee te keren. As in november de dieren binnen weren, konnen de hekkies los. Dat was een uitkomst, aj' bedaenken dat iedere dag de bakker langs kwam en op deensdag en zaoterdag alderdeegst twieje. Mit de winkelier en de slaachter was et al niet eers. Et was zommers veur die meensken een hiel gedoe om de hiel tied mar weer al die hekkies los en dichte te doen. Mar doe de Lendiek ienkeer een weg was, weren de tieden al zo veraanderd dat d'r gien bak-

ker meer langs kwam...

Et pad van de weg (wat now de Pieter Stoevezaandweg is) naor de Lendiek was in die jaoren ok een modderpad, mar et wodde krek as de Lendiek in 1934 een schulpepad. Brouwer vertelde dat iederiene de wereld te riek was, ie konnen ja now overal schone kommen. De klompen an en de schoenen in de tasse. Bi'j de weg kwammen dan de schoenen an en de klompen wodden zo lange argens onder verstopt. Om bi'j de weg te kommen gong de familie Brouwer liekewel mit de boerewaegen over heur eigen laand. Ze kwammen o.e. over de Schoelevaort daar een hoge brogge op lag. Aj' een koe verkochten, mos ie lopende mit et dier naor de weg en daar ston de veewaegen te waachten. In die tieden had Brouwer ok varkens op de boerderi'je. As d'r dan zoelters ofleverd wodden mossen, was dat een hiele klus. De veewaegen kwam vroeg, dus ie mossen bi'j donker over et laand naor de weg mit de varkens op de stekkewaegen. Doe Brouwer een auto kocht, kon hi'j daar eerst ok niet mit bi'j huus kommen. Hi'j hadde die in Ossenzien in een gerage staon en fietste van en

De stölpboerderi'je van de familie Brouwer nog in zien volle glorie.

naor die gerage om mit de auto vot te kunnen.

Et hadde trouwens nog hiel wat voeten in eerde om de Lendiek verhadded te kriegen. De bewoners vunnen dat de weg d'r absoluut kommen mos, mar de burge-meester van die tied leek et niks toe. Hi'j docht mit zoks de olifant op de kaaste te kriegen. Tegere mit Jelle Piek gong Brouwer doe et perbleem ankaorten bi'j de Perveensiaole Staoten. Doe ze daor naor binnen zollen, kwammen ze tot verbaozing van weerskaanten de burgemeester krek integen... Brouwer en Piek kregen et veur mekeer dat de perveensie naor de Lendiek kwam om naor de situasie te kiekien. De beide mannen hadden d'r wel evenpies veur zorgd dat iederiene zien rolle goed speulde. Gelokkig was et die dag stromin weer, dat iederiene foeterde dat et een lieve lust was; de bewoners zels, de bakker, de post, de keurmeester van et rundveestamboek en gao

mar deur. Uuteindelijk kwam de weg d'r en bi'j de eupening in Sliekenborg moch de burgemeester et lint deurknippen. Brouwer gaf bi'j die gelegenhied de burgevader een klein olifantien veur op et buro!

De kiender die an de Lendiek woonden gongen veur et grootste pat naor schoele in Ossenziel. Ze mossen daorveur alle keren over et waeter van de Lende zet wodden. Dat was nogal wat, veural as d'r in de winter ies op de Lende lag en et waeter niet stark genoeg om over henne te lopen. De meensken mossen dan eerst een spur (een veergeultien) hakken daor et botien deurhenne kon. Aenlik mos d'r een brogge over de Lende kommen, en de bewoners van de Lendiek kaortten et perbleem hier en daor an. De burgemeester van Ooldemark hadde gien bezwaor, de heer Joontjes, veurzitter van de Schuttevaer, al liekemin en de eigener van de buterdiek daor gebruik van maekt

wodden mos, ok niet. Al wilde die wel vuuftig gulden in et jaor veur de overgang hebben. Et wark kon beginnen en de mannen zorgden veur dikke tillefoonpaolen, balken en plaanken. Doe ze liekewel halverwege de Lende weren kwam d'r inienend iene van de perveensie Overiessel en die vreug waar de mannen mit an de gang weren. Die zeden dat ze dochten dat de man dat wel zien kon. Mar hi'j wodde duvels en zee dat ze voten-daolik mit de bouw stoppen mossen en de boel weer ofbreken. Dat wollen de Lendieksters vanzels niet en gongen, tegere mit de burgemeester van Ooldemark, naor de Perveensiaole Waeterstaot. Daor wodde eerst niet al te vrundelik reageerd, mar uiteindelik kwam d'r toch toestemming veur et bouwen van een broggien. Laeter is d'r een grote betonnen brogge veur in de plak kommen en kon iederiene ok mit de auto naor Ossenziel.

Aenlik weren de Brouwers veur-die-tied van de wereld ofsleuten, mar dat hadde toch ok wel es een veurdiel. In de oorlog was de Lendiek een eldorado veur onderdukers, Duutsers kwammen d'r aenlik nooit. De familie Brouwer had in die tied ok onderdukers. Et gong bi'j heur om een schippersfamilie. De schipper mos mit zien boot veren veur Duutslaand, mar zien vrouw en dochters verbleven in een groot vuurhokke op et hiem van Brouwer.

Et wonen an de Lendiek bevol de familie Brouwer hiel goed. Et was een fijne buurtschop, iederiene hulp iederiene. Ien keer in de winter kwammen alle meensken bi'j mekere. Bi'j degene daor de bi'jienkomst was wodde van te veuren alles extra schone maekt, mit naeme de stal. Daor kwam wit zaand op, de statten van de koenen wodden wusken en gao mar deur.

An de Lendiek was haost iederiene familie van de grootmoeder van Brouwer. De aachternaeme van Brouwer zien grootmoeder was Oosterhof. Ok heur zuster en twee bruurs woonden an de Lendiek. Daornaost woonde d'r ok nog familie van

de grootvader van Brouwer.

Et boerde ommeraek goed an de Lendiek. Neffens Brouwer is et et beste laand van de Veenpoolder! Vroeger ston et liekewel nog wel es onder waeter deur de zee die d'r doe nog aorig vri'j spel hadde.

De boerderi'je daor de familie Brouwer in woonde, is een stölpboerderi'je die in 1862 bouwd is. Daorveur ston d'r al een oolde boerderi'je, mar doe gong et om iene van et zonuunde kopromptype. Doe de waeterleiding anlegd wodde, kwammen de oolde follementen van et oolde veurhuus daorvan veur et locht. Et is goed meugelik dat alle boerderi'jen an de Lendiek van dat type weren; in elk geval de boerderi'je daor de grootmoeder van Brouwer geboren is, was dat ok.

Meester Nicolaas Sickenga was in die tied eigener van de plaets daor de familie Brouwer laeter in kwam te wonen en zette d'r een stelp op. D'r bin meer meensken die in zoe'n stölpboerderi'je wonen of woonden die deur Sickenga zet is, bi'jglieks in Ooldelaemer, Ooldetriene en Hooltpae. Al die boerderi'jen weren op dezelde wieze indield. Ok an de Lendiek staot d'r nog zoe'n iene; die van de familie Boersma.

Dirk Brouwer was twaelf jaor doe hi'j in 1934 an de Lendiek kwam te wonen. De plaets wodde huurd van Homme Jelles Heida, die intussen eigener wodden was. Veurd dat de familie Brouwer naor de Lendiek verhuusde, woonden ze op Ossenziel. De vader van Dirk was wel een geboren Lendiekster, mar de moeder kwam van Ossenziel. Vader was eerst veekoopman, mar wodde nao zien trouwen boer op een boerderi'jgien, dat eerst uut een woonhuus mit een schure beston. Van moeders kaante was de vader timmerman en boer en de moeder hadde een winkel. Laeter hadden die grootvader, grootmoeder en een omke van Brouwer een winkel in Amsterdam (van 1923 tot 1943). Van vaders kaante wodde de heit geboren in Ni'jhooltpae an de Binnenweg, mar de familie kwam oorspronkelijk van Terwispel. Doe disse grootvader van

Mit man en macht warkten de bewoners van de Lendiek an de brogge over de Lende.

Dirk 11 jaor was, verhuusde de familie naor een plaets van Heloma an de Blomslaene in Wolvege. Van die boerderi'je staot et veurhuus d'r nog, mar de schure is vot. De plaets ston vlak bi'j de mark; aj' over een planke over de sloot naost huus leupen, waj' d'r. Beppe heur familie kwam oorspronkelijk ok van Terwispel, mar kocht in 1824 een boerderi'je an de Lendiek.

In et begin mulk de familie Brouwer 18 koenen. Dirk Brouwer kocht de stölp-boerderi'je in 1954, en now en dan kocht hi'j d'r een hoekien laand bi'j. Et bedrieff wodde zo de hieltied wat meer uutbreided. Eerst kon hi'j de koenen nog wel in de plaets holen, dat weren d'r onderhaand zoe'n 50. Et jongvee ston in hokken en schuren buten. Omdat de boerderi'je slecht te berieken was, zorgde de familie d'r wel veur dat de turfhoeke altied vol zwatte braand zat en dat d'r genoeg pietereulie was. D'r wodde ok wel goed

veur zorgd dat d'r van alles in de kelder was, dat d'r een dik varken in de kupe zat en dat d'r genoeg spek in de schostien hong. Bi'j de boerderi'je zat een goeie regenbak veur de waeterveurziening en d'r was een pompe op et buunstap en iene in de stal. De eerpels wodden kocht van een tjalk van de Buusmannegies (Dirk en Jan Buisman). Dat weren zonuunde eerpelschippers en ze haelden de eerpels uut de Bildt. De Buusmannegies ventten in hiel Ossenziel, Blokziel, Kaelenbarg en langs de Lendiek. Op de tjalk koj' behalven eerpels ok verschillende gruunten kopen, zoas korappen, winterwottels en kool.

De tied dri'jde deur en d'r kwammen nog meer koenen bi'j. Daorum wodde d'r in 1979 een ligboxestal bi'j bouwd. Brouwer hadde in die tied rond de 60 koenen. In et jaor dat hi'j 65 wodde, stapte Brouwer uut de maotschop die hi'j onderhaand mit zien zeune Bert had. Doe

de ruilverkaveling de boerderi'je anocht, is Bert in 1995 naor Koufurderrige verhuusd om daor veerder boerken te kunnen. Brouwer en de vrouw wonen onderhaand al weer zoe'n 18 jaor in Ossenziel op een prachtig plakkien an de Ossenzielster sloot.

Van et bestuur

* Et bestuur van de Stellingwarver Schrieversronte vint et slimme spietig dat d'r van 't jaor gien kursus Stellingwarfs hullen wodden kan. D'r moe'n in elk geval acht kursisten wezen, wil een kursus deurgaon en die weren d'r dit jaor niet. Ankem jaor beter zuwwe mar hopen.

* De Stellingwarver Schrieversronte presenteert him vandezoemer op 'e Eupen Tuundaegen in Oranjewoold. Die daegen wo'n hullen in et kader van Simmer 2000. De Schrieversronte-leden de heren Kok en Dol kriegen in de stand van de Schrieversronte, op et hiem van de boerderi'je van de heer Dol, hulpe van verschillende aandere (bestuurs)leden en schrievers. De Eupen Tuundaegen bin van 1 t/m 23 juli in de weekaenden.

* Et bestuur is slimme bliede dat nao gesprekken mit de Stichting Werk in Oost- en West-Stellingwarf d'r tot overienstemming kommen is angaonde de WIW-kontrakten van Selva Sopamena en Saskia Douma. Beide vrouwluden kun bi'j de Schrieversronte an et wark blieden!

* De veurzitters van de Stellingwarver Schrieversronte en de Verieninge Historie West-Stellingwarf hebben een brief stuurd an alle poletieke frakties van Perveensiaole Staoten. Zi'j tekenen in die brief protest an tegen et veurnemen om waeterwegen in de Stellingwarven Fries-taelige naemen te geven. (jv)

Elk volk het zien eigen aord

Op 22 feberwaori raekte Ibele de Boer uut Berkoop onverwaachs weg. Ibele was een breur van Lamkje Hof-de Boer en wodde 85 jaor.

Zo now en dan schreef hi'j, zo deur de jaoren henne, een stokkien veur *De Ovend*. Hi'j hadde d'r aorighied an om wat veur oons te schrieven. Wi'j vunn en et lieke aorig om een stokkien van him te kriegen.

En now is 't zomar inienend an zien laeste stokkien toe. Dit verhaeltien lag nog op publikaosie te waachten doe hi'j wegraekte. En zo gaot alles veurbi'j... We weensken de naobestaonden alle starkte toe. (jv)

De Friezen staon bi'j de rest van de Nederlanders bekend as stug en koppig. De Braobaanders en de Limburgers as liefhebbers van een goed leven, lekker eten en drinken. De Zeeuwen bin zunig, de Hagenaars bekakt. Wat de rest van Nederland van de Stellingwarvers daenkt, weet ik niet zo krek. Ik daenke dat ze vienen dat wi'j de katte wat uut de boom kieken, niet zo gauw veur oonze miening uitkommen as we et niet mit de tegenperti'j iens binnen, d'r niet recht veur de sloffe uut mit ankommen. De Schotten staon, krek as de Nederlanders, in de rest van Europa bekend as zunig en ok nog as niet spraakzem. Daor heurde ik een schoffien leden nog een staeltien van.

Mr. Heath is oolderling van de karkelike gemiente in zien woonplak. Et is him opvalen dat et lidmaot mr. Johnson haost nooit meer de karkdiensten bezuukt. Hi'j mient dat hi'j daor mar es een 'gesprek'

mit mr. Johnson over hebben moet.

Op een aovend belt hi'j bi'j mr. Johnson an.

'Goeienaovend, mr. Johnson.'

'Goeienaovend, mr. Heath.'

Mr. Johnson neudigt him mit een gebaor uut om in de stoel naost et heerdvuur zitten te gaon. Hi'j gaot zels weer in de stoel op de aandere kaant van et heerdvuur zitten. Ze zitten zo een lange tied naor de vlammen te kieken, zonder ien woord te zeggen. Dan komt mr. Johnson in de bieren en schinkt bi'j et buffet twee glaezen whisky in. Et iene glas zet hi'j zwiigende veur mr. Heath daele, et andere nemt hi'j mit naor zien eigen plak. Ze drinken zonder wat te zeggen de whisky en laeter nog een glas. Dan kieken ze weer een poze naor de vlammen. Mr. Heath nemt een stok hooft van 't vuur en legt dat op de stienen raand van de vuurheerd. Et duurt niet lange of et stok hooft braant niet zo hadde meer. Dan legt mr. Heath et stok hooft weer bi'j de rest van et vuur en et begint votdaolik weer flink te vlammen. In al die tied hebben ze nog gien woord zegd.

'Kom, ik moet mar weer es gaon,' zegt

mr. Heath. 'Goeinaacht, mr. Johnson.'

'Goeinaacht, mr. Heath.'

Onderwegens daenkt mr. Heath dat hi'j et andere lidmaot op een nette maniere mar hiel dudelik op zien plicht wezen het.

Veur de meensken die now niet hielemaole begrepen hebben wat hi'j mr. Johnson aenlik zegd het, wil ik dat wel even verdudeliken. Hi'j het him zegd daj' allienig et vlammegeien van je geleuf niet branende hopen kunnen. Dat moej' mit mekeer doen, mit de hiele gemiente.

Dr. A.E.M.L. van Reydt

Veuroordielen over tael op schoele

(Lezing t.g.v. de viering van 10 jaor Hiemkunde in de Stellingwarven, op woensdag 20 oktober 1999 in Wolvege; vertaeling L. Hooghienstra)

In de *NRC* van 28 september 1998 beschrift de journaliste en taelkundige Liesbeth Koenen hoe zi'j om heur aksent uutlacht wodde doe ze op dattienjaorige leeftied van Limburg uut naor de Raandstad verhuusde. Binnen twee maonden was heur Limburgse uutspraoke vot. In 1983 gaf ik as docent an de Pabo een student opdracht om een klasseggesprök te holen over tael, streektael en dialekt. Et gesprök wodde holen op een schoele in Eesergroen. Deur et gesprök over dit onderwarp gong een kiend dat an dan toe twee jaor laank op schoele niks zegd hadde, inienend praoten. Et dialektpraotende kiend hadde de schoele en de tael van de schoele as vi'jaandig vuuld. Dit bin twee veurbeelden van de invloed van taelattitudes. Een attitude is een holing tegenover een sociaol verschiensel die et gedrag van iene tegenover dat verschiensel beïnvloedt of bepaolt. Et konkrete gedrag hoeft liekewel niet overien te kommen mit de attitude: zo kan een leerkracht positief tegenover dialekt staon, mar et bruken d'r van in de klasse toch verbieden, omdat hi'j in de opleiding leerd het dat dit niet toestaon is. Tael wodt meerstal zien as een middel om infermaosie over te brengen. Neffens de Engelse psycholoog Robin Dunbar is tael van oorsprong een sociaol motiveerd verschiensel. Doe deur veraanderende klimatologische omstanigheden oonze veuroolden in de Oost-Afrikaanse savannes in grotere verbaanden leven gongen, wodde et vlooien as middel veur sociaole verstaandholing vervongen deur de tael. Een soorte van vlooien deur woorden dus. Ok now nog is tael veural een sociaol verschiensel. Daenk mar es an de

praoties over et weer tegenover vremden in de trein, en an roddelen. Elke vorm van sociaol gedrag is an normering onderhevig. Dat gelt veur kleding, de inrichting van huzen, et gedrag op 'e daansvloer, mar ok veur tael. Dat disse norms betrekkelijk binnen, betekent niet dat ze veur wie d'r mit leven niet dwingend wezen zollen. Gieniene wil in kleren lopen die uut de tied binnen. Hoe dwingend as disse norms binnen, wet elke oolder die kiender in de middelbaore schoeleleeftied het. Weijnen het in een lezing (*Het bewustzijn van dialectverschil*, 1961) zien laoten dat dialektpraoters aandere dialekten in heur omgeving vaeke bespotten en dan gebruik maeken van typische kenmarken van et bedoelde dialekt. In Vught bespotten ze de Tilburgers mit et zinnegien: *Godde mee dâânse bij fráâns jáânse?* Zo wo'n de Utrechters in Zuilen *waor-zeggers* nuumd. De Utrechtse kabberetier Herman Berkien is bekend deur zien uutspraoke: *as 'n aachtelijke*. De Helmonders bin *kie-wonnies*, omdat ze zowel *kie* as *wonnie* zeggen. Een Amsterdamse leerlingmachinist zol op 'e vraoge wat as *aarmseinen* binnen, antwoord hebben: *armsaane saane saane daar se mee saane as de andere saane kapot saane*. De kerakteriserings bin vaeke arg oold, en et vaalt niet an te nemen dat vroeger mit et taelgebruuk van aanderen niet de spot dreven wodde.

In de Middelleuwen praotte iederiene dialekt. Hoe is uut die dialekten een bovengewestelike tael ontstaon? Een tal faktoren speulen hier een rolle bi'j. In de Middelleuwen was et Latien de tael van de Karke, mar ok die van et bestuur. Mar

weinig meensken konnen lezen en schrieven. Omdat de meeste meensken in een kleine kring leefden was et verlet van die veerdigheden ok niet groot. Pas de opkomst van de steden, deur de opkommende haandel, maekte et ok veur de koopludestaand neudig lezen en schrieven te leren om zodoende an administrasie doen te kunnen. Op die maniere verspreidde et 'geletterd-wezen' him staorigan onder burgers van de betere staand. Omdat kennis van et Latien veur disse groep gien nut hadde, beparkten ze heur tot et lezen en schrieven leren in de tael die ze zels brukten: et eigen dialekt. De uutfiening van de boekdrokkeunst dreug bi'j an et ontstaon van bovengewestelike taelen. Want de drokkers hadden d'r een ekenomisch belang bi'j dat et ofzetgebied veur heur boeken zo groot meugelik was. De boekdrokkers hebben heur daaromme van et begin of an stark inzet veur taelen spellingienhied. In West-Europa lopt de opkomst van et belang van taelnormering liekewel veural liekop mit et ontstaon van nationaole staoten. Deur et ontstaon van grotere staotkundige ienheden, de nationaole staoten, kwam d'r op bestuurlik vlak verlet van een bovengewestelike tael. Die bovengewestelike taelen wodden de hieltied vormd op basis van et dialekt van et overheersende gebied binnen de ni'je staoten. Et gewest dat et op poletiek, ekenomisch en kultuureel gebied veur et zeggen hadde. De tael wodde et symbool van de nationaole ienhied. De bovengewestelike tael die him zodoende ontwikkelde, bleef een hiele rekte veural een schreven tael. In die tied van keuninginne Elizabeth I van Engelaand wodde de ontdekkingsreiziger sir Walter Raleigh in zien laand as de ideale hovingeling zien. Van him is liekewel bekend dat hi'j praotte mit een stark Devonshire-aksent (Honey, 1989). Ok in Nederlaand het et tot veer in de 19e ieuw duurd veurdat et Nederlaans ok in de spreuken tael de norm wodde. Ok de ontwikkeling van et volksonderwies in de twiede helte van de 19e ieuw het een grote bi'jdrege leverd an et perces van

staanderdisering. Iederiene kwam hierdeur in kontakt mit de schreven laanstael. Uut ontzag veur et schreven woord (daenk hierbi'j ok an de Staote-vertaeling) wodde perbeerd bi'j de uutspraoke de spelling te benaoderen. Zodoende ontstonnen zonuunde 'spelling-pronunciations'. Daenk an *Oisterwijk* veur *Oosterwijk*, en *Jan zijn boek* i.p.v. *Jan z'n boek*.

In de 19e ieuw krigt et grote ommedaeken geven an de uutspraoke veural in Engelaand een overdreven kerakter. D'r verschienen boeken as *Poor Letter H*. De taelkundige Alexander Ellis, nog iene van de nochtare taelbeschouwers uut die tied, zicht in 1869 et votlaoten van de *h* an et begin van een woord as sociaole zelsmoord. Mar ok in disse tied tref ie dit soort van opvattingen nog an. De logopediste Winnie Nieuwenburg-Hoffman nuumt in de *NRC* (23-10-1997) et praoten mit een dialektisch aksent in iene aosem mit onverzorgde kleding en smerige naegels. De KLM kwam in et ni'js doe Ilse Wielheesen uut de Aachterhoek niet tot de stewardesse-opleiding toelaoten wodde vanwege heur aksent. De pesisie van de staanderdtael het d'r toe leided dat een protte meensken d'r van overtuugd binnen dat de Staanderdnerlaanse uutspraoke beter is as aandere variaanten. Taelkundigen numen dit de theorie van de intrinsieke weerde. Dit betekent dat een uutspraakvariaant op grond van bepaolde eigenschappen warkelik mooier en beter wezen zol as aandere variaanten. D'r tegenover staot de opvatting dat et oordiel over een taelvariaant niet berust op eigenschappen van de variaant, mar dat dit oordiel allierend de weerspiegeling is van maatschoppelike machtsverholings. De Engelse taelkundige Peter Trudgill het op een vernuiftige maniere de juusthied van de intrinsieke weerde-hypothese onderzocht. Hi'j leut een tal Engelsen en Grieken een tal fragmenten van Griekse taelvariaanten beoordielen. De Engelsen beoordielden de fragmenten op een hiel willekeurige wieze. De Grieken liekewel wardeerden et fragment

uut Athene, de 'prestigevariaant' in Griekenlaand, hoger bi'j kriteria as sociaal aanzien, opleidingsnivo enz. Dit experiment bewist dat niet de eigenschappen van de taelvariaanten op heurzels, mar et gevuul dat de beoordielers bi'j de fragmenten hadden, et oordiel bepaalden. Om et mit een veurbeeld uut Nederland te illustreren: pattie Nederlanders beschouwen et Grunningse *Kwait nait* niet as beschaefd, wiels heur oordiel over *Quite Nice* van een Ingelsman wel positief is. Et gaot in beide gevallen om dezelve klaanken!

De stand mit Stellingwarfstaelig lesmateriaol op 'e hiemkundedag.

Over et algemien staon meensken positiever tegenover regionale dialekten as tegenover stadsdialekten (Diederer e.a.: *Taalattitudes van PA-studenten*, 1980). Veerder dot uut onderzoek bliken dat de wicze zoas iene praot ok invloed het op et oordiel over de inhoud van wat iene beweert. Schoelekiender in Zuid-Wales beoördielden argementen tegen de dood-

straf positiever naor gelang dezelve argementen in dialekten mit een hoger prestige brocht wodden (Giles, 1973). Een ander onderzoek toonde an dat de geleufweerdighied van getugen groter wodde naormaote et oordiel over de deur heur bruukte taelvariaant positiever was. Ok de diagnose van dokters tot een psychosomatische oorzaeke wodt deur et taelgebruuk van de pesjent beïnvloed (Giles/Bourhis/Davies, 1979). Et oordiel over iene zien taelgebruuk hangt ok of van de situaosie daar de variaant in bruukt wodt; dit numen taelkundigen: et domein. Over et algemien bliekt uut onderzoek dat dialekten meerstal minder geschikt vunnen wodden naor gelang et domein formeler wodt. In de gezinssituasie en tegenover vrunden wodt et bruken van dialekt beter vunnen as in de raodszael en op 'e schoele.

Et oordiel dat leerkrachten over et taelgebruuk van leerlingen hebben is vanzels een belangriek onderwarp, omdat leerlingen sterk van et oordiel van leerkrachten ofhaankelijk binnen. Die ofhaankelijkhied speult veural een grote rolle bi'j et advies van de schoele veur et vervolgonderwies in groep 8 van de basisschoele. Een peer jaor leden he'k daoromme een onderzoek daon naor de attitudes van leerkrachten tegenover dialektpraotende leerlingen in et basis- en vervolgonderwies. Bi'j dit onderzoek wodde an leerkrachten vraogd om een vuufstal leesfragmenten te beoördielen. Twie van de fragmenten wodden veurlezen deur dialektpraotende leerlingen. Wat de leerkrachten niet wussen, was dat et eerste en et laeste fragment deur ien en dezelve leerling veurlezen wodde, eerst mit een Staanderdnederlandse uutspraoke, mar de tweede keer mit een dialektuutspraoke. Wiels et om dezelve leerlinge gong, wodde de staanderdtaelpraotster op alle eigenschappen, mit uitzundering van humor, positiever beoördield as de dialektpraotster. Veural et oordiel op 'e faktor 'intelligensie' is opvalend. Dit, wiels dezelve leerkrachten, as heur dat direkt vraogd wodde, in 95% van de gevallen ontkenden dat dialekt-

praoters minder intelligent wezen zollen as staanderdaelpraoters. Hier bliekt dus prachtig et verschil tussen zonuunde eupenlike en verburgen attitudes (Labov: *Martha's Vineyard!*).

Bi'j een aander onderdiel van et onderzuuk dee veerder blieken dat ok de opstellen van de dialektpraotende leerlingen dudelik leger beoordeeld wodden. Of de leerkrachten zels dialekt praotten of niet, dat maekte veur heur oordiel niet uut. Et is opvalend hoe groot as de weerstaand op 'e schoelen is om de streektael of et dialekt in de lessituaosie toe te laoten. Dit, wiels de Wet op et basisonderwies van 2 juli 1981 art. 9 lid 2 disse meugelikhied utdrokkelik bödt. Blieker gebeurt dit niet deur een soorte van benauwdhied dat dit ten koste van et goed bruken van de staanderdael gaon zol. Disse veronderstelling berust liekewel op een mythe. Uut alle onderzuken op et terrein van twietaelig onderwies dot blieken dat et toelaoten van de moedertael van kiender op schoele gien negatief effeket het op heur beheersing van de normtael. Dit risseltaot komt liekewel in de VS (Redwood City: Spaans/Ingels), Zweden (Fins/Zweeds), de Filipijnen (Tagalog/Ingels) as in Nederland (Marokkaans-Arabisch/Nederlaans) naor veuren. Daor staot tegenover dat de veerdigheid in de moedertael en et zelsvertrouwen en zelsbeeld van de leerlingen wel positief beïnvloed wodden. Uut onderzuuk bliekt veerder dat dit zelsvertrouwen een geunstige invloed het op et totaole schoelerisseltaot van leerlingen. Neffens de taelkundige Jan Stroop maekt gieniene him nog drok om de uutspraoke van et Nederlaans. Et Staanderdnederlaans bestaot neffens him niet meer. Et deur him zo nuumde Pooldernederlaans is in opmars. Et is de uutspraoke van Trijntje Oosterhuis en Paul de Leeuw: *blaij bai mai* i.p.v. *blijf bij mij*. Hoewel ik Jan Stroop geern de verdienste gunne dat hi'j op dit verschiensel wezen het, bin ik et toch niet hielendal mit him iens. Et is hielendal waor dat op 'e radio en tillevisie de hieltied meer een soorte van

Algemien Raandstads te beluusteren vaalt. Mar et verzin dat Jan Stroop naor mien miening maekt, is dat hi'j an wat in de media gebeurt een algemiene geldigheid gef. Hoewel de media een grote invloed op 'e peblieke opinie hebben, bin ze niet de ienigste machtsfaktor. Dat een bedrief as de KLM daor aanders over daenkt, is hierboven al nuumd. Logopedisten kriegen nog altied klaanten die omwille van heur loopbaene van heur aksent of willen. Een tandarts mit een deftige praktiek in de Schubertstraote in Amsterdam verklaorde dat een foutloze uutspraoke veur him een slim belangriek kriterium was bi'j et kiezen van een assistente. Ik hebbe nog een aander argement veur mien twiefels. As meensken an een taelnorm voldoen willen mar niet percies begriepen wat as de regel inhooft, dot him een verschiensel veur dat hyperkorrektie nuumd wodt. Zo zegt iene bi'jglike *beeldhouder* i.p.v. *beeldhouwer*. Liesbeth Koenen schrift in de *NRC* van 14-09-1998 een hiel lezensweerdig stokkien over de uutspraoke van de stemloze beginmitklinkers. In et Pooldernederlaans wo'n beginmitklinkers liekas de *z* en de *v* stemloos uutspreuken: *'s avonds de son in de see sien sakke*. Liesbeth Koenen stelt terecht vaaste daj' de hieltied vaeker meensken *een prettige zweer* zeggen heuren, wiels ze *een prettige sfeer* bedoelen. Dit dudet op onzekerhied bi'j et voldoen willen an een taelnorm. De opvatting van Jan Stroop dat gieniene him nog drok maekt om de uutspraoke van et Staanderdnederlaans, liekt me daoromme overdreven en daordeur niet juist. Een tietien laeter gong Liesbeth Koenen in dezelde kraante (19, 21 en 26 juli 1999) mit Rudy Kousbroek in debat doe die et had over de verloedering van de Nederlaanse tael. Kot zegd komt et staandpunt van Liesbeth Koenen d'r op daele dat meensken altied al over taelverloedering klaegd hebben en dat de overtredings daor ze heur drok omme maeken, bi'jglike *Hun hebben* i.p.v. *Zij hebben*, mar betrekkelik binnen. 'n Protte taelfouten uut et verleden bin ja aksep-

teerd deurdat ze algemien wodden binnen. Liesbeth Koenen het vanzels geliek as ze stelt dat taelnorms relatief binnen. Mar an et begin van mien verhael he'k al angeven dat daormit norms veur de bedoelde meensken nog niet onbelangriek binnen. Butendat bin taelkundigen niet de personen die in taelzaeken de deurslaggevende stemme hebben; die rolle is veurbeholen an de totaole taelgemeenschap. Die bepaolt wat goed en fout is. De taelkundigen beschrieven en verklaoren alliend, of geven, as dat vraogd wodt adviezen. Ik zol stellen willen: De tael is van oons allegeer. Krek zoas we van miening verschillen kunnen over mooie kleren, de inrichting van oons huus, voetballen en poletiek, zo kun we dat ok over taelangelegenheden. Et is dus et goed recht van meensken as Rudy Kousbroek om op te kommen veur wat zi'j as goed Nederlaans zien. Een zelde daenkfout is d'r maekt bi'j de laeste spelingswieziging. De spelling is een insterment veur iederiene en dat betekent dat de gebruikers et laeste woord hebben moeten zollen en niet de deskundigen. Verscheiden taelkundigen veurspellen dat over honderd jaor van de 6000 taelen op 'e wereld d'r nog mar omtrent 500 oyer wezen zullen (Hale & Krauss 1992: 'Endangered languages', in: *Language* 68). Is dat spietig? Ik zol d'r mit een aandere vraoge op antwoorden willen: Vint een biologe et spietig dat plaantesoorten en diersoorten uutstarven? Ik daenke van wel!

Daoromme is et ok spietig dat taelen, streektaelen en dialekten uutstarven, omdat de riekdom en variaosie van et typisch meenselike taelvermogen d'r deur ofnemt. Dit brengt oons bi'j de vraoge hoe as et over honderd jaor mit et Stellingwarfs d'r veur staon zal. Ik daenke dat et votbestaon van et Stellingwarfs van vier faktoren ofhangen zal:

1. Blift de sociaole struktuur van de Stellingwarven zoas hi'j is? Et zal dudelik wezen dat verhuizing uut de Stellingwarven of omgekeerde richting, van invloed is.

2. Belangriek veur et overleven van een tael is dat die in alle domeinen van et leven bruukt wodt. Daoromme was et veurstel van Ritzen om op 'e universiteit in et Engels lesgeven te gaon, zo min.

3. Belangriek is dat een tael verbaand hollen blift mit et mederne leven. As dat niet gebeurt, overheerst de nostalgie en krigt folklorisme de overhaand .

4. De taelwil. In hoevere kommen sprekers op veur de belangen van heur tael? De meensken moe'n bereid wezen veur heur tael te strieden. De erkenning van et Nedersaksisch deur de Raod van Europa is op dit vlak een mooi sukses.

De toekomst van et Stellingwarfs hangt van de Stellingwarvers of. Van dit plak of weenske ik de Stellingwarvers en et mooie Stellingwarfs, door de fonologie en de morfologie van deur Henk Bloemhoff al zo goed beschreven is, et beste toe.

Emmen, 19 oktober 1999.

De oorlog in de Stellingwarven - 23 -

Dokter Verdenius uut Noordwoolde. Hi'j benam himzels et leven in Crackstaote.

In *De Ovend* van april 1997 hebben we lezen over de moord op smid Land in Ni'jberkoop op 16 december 1944 en op diezelde daotum de anholing van pelisie Wijnalda uut Buil en dat wodde bespreuken in *De Ovend* van augustus 1998. De daoder van de moord in Ni'jberkoop wodde toegelieke mit de onderduker Roelof Veen deur de laandwaacht pakt in de omgeving van Koekange. Doe bleek dat de moord op Land pleegd was deur

de onderdeuken Schalkhaar-pelisieman Johannes Bernardus Wibiër en doe bleek ok dat Wibiër burgerlik trouwd was mit de Hongaarse Katalin Toth. Et oppakken van de pelisie in Buil en de moord in Ni'jberkoop was et begin van een vreselike terreur die de regio teisteren zol.

Een peer daegen veurd dat de beide onderdukers pakt wodden (en dat was op de eerste kastdag 1944), kreeg waachtmeester Hermanus Dikkers op 'e kezerne in Noordwoolde een tillefoontien van zien kollega uut Berkoop, naemelik opperwaachtmeester Auke Faber. In dit tillefoontien brocht Faber naor veuren dat hi'j drekt naor Noordwoolde kwam, omdat hi'j een tip kregen hadde, waor op datzelde mement Wibiër meugelik wezen zol. Hi'j hadde heard dat Wibiër mit zien vrouw Katalin Toth op bezuuk was bi'j de pastoor van Wilhelminoord om nog veur de kastdaegen heur huwelik in de karke inzegenen te laoten.

Faber en Dikkers kwammen bi'j de pastoor, die him in eerste instaansie bereup op et beroepsgeheim, mar doe Faber benaodrokte dat et om moord op een vader van twee kiender gong, vertelde de pastoor dat et peer inderdaod op 'e pasteri'je west was. Ze weren krek tien menuuten leden weer votgaon en heur bestemming was niet nuumd. Naodat de beide onderdukers bi'j Koekange grepen weren, bin ze deur de laandwaacht opbrocht naor Meppel en in de laandwaachtkezerne insleuten. Dezelde dag nog bin ze verheurd deur de opperstormleider van de laandwaacht N.A.J. van den Berg. Hier was ok bi'j de S.S. Oberscharführer Helmuth. Daor verklaorde Roelof Veen dat hi'j al aanderhalf jaor onderduker was en in al die tied klandestien levensmiddelenbonkaorten kreeg van Thijs Menger, die bi'j de distribusiedienst warkte, en dat die lid

Bertus Beugeling uut Noordwoolde.

was van een illegaole organisaosie, die staatsgeveerlik was. Om himzels vri'j te praoten begon hi'j een hiele hoop naemen te numen die veur et grootste diel nargens wat mit te maeken hadden. Doe was et hekke van de dam en de laandwaachters dochten dat ze een hiele goeie vangst daon hadden. De beide arrestaanten bin doe overbrocht naor Et Vene en opsleuten in de S.D.-gevangenis in et eertieds beruchte Crackstaote. Daor wodde de expelisieman Wibiër op 13 jannewaori 1945 deur een nekschot om et leven brocht deur de S.D.-ers. Hi'j hadde et in heur ogen veurgoed verpest deur as pelisieman onder te duken. Roelof Veen wodde in de cel zet en om de haeverklap verheurd en disse verheuren en de opdiste fantesieverhaelen en et willekeurig numen van naemen wodde veur een hiele hoop meensken in Noordwoolde, De Oosterstreek, Steggerde, De Blesse, Wolvege, Berkoop en Echten/Echtener-brogge een liedens-

Jan Beugeling uut Noordwoolde. Beide breurs kwammen niet terogge uut Duutslaand.

weg zonder aende en een hiele hoop van heur zollen nao heur arrestaosie nooit weerommekommen. Op de 29e december 1944 wodde de arrestaant Roelof Veen in een auto zet en de meute ree mit him naor Noordwoolde/De Oosterstreek en hi'j mos de huzen anwiezen van de meensken die hi'j nuumd hadde. De getuge Hendrik Visser, opperwaachtmeester van pelisie, verklaorde nao de oorlog dat d'r in Noordwoolde en omgeving op de 29e december 1944 35 personen oppakt binnen en naor Crackstaote brocht binnen. De oppakte meensken bin op die dag in december saemenbrocht in de ULO-schoele op 'e Oosterstreek. Gelokkig weren de meensken die tiedig waorschouwd weren en intied via De Miente

en et Battenpad naor de aandere kaante van de Lende vlocht weren zodoende ont-kommen. In die gevallen hadden de Duitsers et naokieken.

Vlak naor de oorlog wodde me dit dan ok verteld deur de fem. Stuurman die destieds de boerderi'je bewoonde op De Miente naost et Battenpad. De S.D.-ers stonnen op 'e krojeplaanke van de dong-bulte de vlochtelingen naor te kieken en dat ze et naokieken hadden was in dit geval mar gelokkig. Laeter zol een groep Duitsers, die et an de stok kreeg mit de Kannedezen bi'j de boerkeri'je van Ten Wolde op 'e Miente, disse Battenbrogge ok bruken om d'r vandeur te gaon. We kommen daor nog wel op terogge in *De Ovend*. Misschien is et hier ok nog wel op zien plak om nog even te wiezen op 'e aktiviteiten van Henk de Vries van Noordwoolde (en van vroeger van De Miente) om et Battenpad weer terogge te kriegen. Ik bewieze hiermit dat et in de oorlog waarschienlik zels meenskelevens redded het! Wi'j vienen dan ok dat die meensken en organisaosies die wat in de melk te brokkelen hebben daor eindelijk mar es wat an doen moeten.

De oppakte meensken uut Noordwoolde/De Oosterstreek bin doe overbrocht naor Crackstaote in Et Vene. Laeter bin de meersten via strafleger Amersfoort naor Duitslaand brocht: o.e. Neuen-gamme/Ludwigslust. Dokter Verdenius, die ok oppakt was, heurde in Crackstaote hoe de meensken tiedens et ondervraogen tekeer gongen vanwege de maniere die de beestmeensken toepasten. Hi'j zal waarschienlik docht hebben dat as ze dat ok bi'j him deden, hi'j dat misschien niet volholen zol. Hi'j wol dat niet riskeren en benam himzels et leven. Dit onmeenselike drama dat Noordwoolde trof op 29 december 1944 en veroorzaekt wodde deur ien persoon staot vule uitgebreider in mien boek over de regio in de oorlog. Dat boek is veur de liefhebber de hieltied nog te kriegen bi'j de Schrieversronte in Berkoop en ok bi'j mi'j an huus en in de boekwinkels.

Naor de arrestaosies in Noordwoolde op

de 29e december was et de S.D.-ers al gauw dudelik dat disse aktie ni'je sporen opleverde. En disse sporen leupen dude-lik in de richting van Wolvege en Echten/Echtenerbrogge. Et was heur al gauw dudelik dat de bonkaorten veur de daegelikse eteri'je uut en via Wolvege en Echtenerbrogge kwammen. Doe was et hekke weer opni'j van de dam, want disse wetenschap hadde tot gevolg dat nog meer razzia's en arrestaosies volgden.

Disse razzia's vunnen plak op 3 janne-waori 1945 en wel nog een keer in Noord-woolde waor weer meensken heur vri'jhied kwietraekten. Ok in Berkoop was et die dag weer raek, want daor wodde pelisie Faber oppakt. Ok weren

Roelof Knol wodde oppakt op 3 janne-waori 1945 in Echtenerbrogge. Hi'j wodde doodscheuten in Doniaga.

d'r die dag razzia's op De Blesse en in Blesdieke, waar o.e. pelisie Meppelink oppakt wodde. Zo we weten, zollen beide pelisies niet weerommekommen uut Duutslaand.

En nog was d'r an et gruwelike gedoe van de sadisten gien aende kommen, want et spoor wees ommes ok naor Wolvege. Daor wodde op die dag et distribusiekantoor omsingeld en d'r wodden drie meensken in de overvalauto's smeten. Dit weren Slettenaar, Mulder en pelisie Onbelet. Onbelet was nogal gauw weer vri'j, mar Slettenaar en Mulder zollen ok nooit weer thuuskommen. Jansen, de baos van et distribusiekantoor en ambtner Pen hadden gelok dat ze d'r niet weren, want zi'j stonnen ok in et boekien van et raprut.

As laeste was die dag Echten/Echtenerbrogge an de beurt en daor wodde een inval daon in mar ien huus en laot daor now toevallig drie topfegüren van de ondergroonse uut die dörpen anwezig wezen. Alle drieje bin de auto insmeten en ok zi'j bin nooit weerommekommen. Ze bin alle drieje beestachtig mishandeld. Et lichem van iene van de drieje wodde laeter toevalligerwieze vunnen deur een schipper in de buurt van Langweer. Die stotte mit de veerboom op et stoffelike overschot. De beesten hadden de stakker zo mishandeld, wat tot gevolg hadde dat hi'j nao een peer daegen al bezweek. Mit iezzer verzwaard hadden ze et stoffelik overschot mar in et waeter smeten. Ok dit drama is volledig in mien boek uut de doeken daon en aj' zoks opschrieven daenk ie bi'j jezels: Wat hebben de meensken d'r van leerd? En dan kom ie tot de konklusie: Niks!

Willem Jan Teijema

roggeveld

ieuwen fluusteren
deur zachies wuivend gruen
praoten van duustere tieden
risselend rempend
naor de Guichelheil

goolden golven van oold zeer
stromen
over de veerste raand
naor et plak
van nooit weeromme

te jong om vot te gaon
te oold om te blieven
ie mossen wel
aansen zie ik jow
daor

Johan Veenstra

Is 't niet zo?

NI'JE WOORDEN

Henk Bloemhoff vreug in zien rebriek *Oonze tael, oonze zorg* in de laeste *Ovend* om ni'je woorden in et Stellingwarfs. Zels hadde hi'j indertied et woord kiek-knope (button) al es bedocht...

Now, ik hebbe ok es een keer een ni'j Stellingwarfs woord bedocht en dat woord is hiel bekend wodden. Doe ik nao twie jaor vertellegies veur Omroep Friesland in 1991 de mooisten bundelen wol, bedocht ik et woord *stiegelstokkies*. *Stellingwarver stiegelstokkies*, zo kwam dat boekien doe te hieten en de vertellegies op 'e radio hietten in et vervolg ok zo en wodden in de kraante ok mit dat woord ankondigd.

Et aorige is dat ik dat woord laeter ok wel bruken heurde as anduding van datsoorte type verhaelen, ok al weren ze niet deur mi'j maekt.

Mar wat et aorigste is: de Friezen namen et woord over. Et is verschillende keren gebeurd dat ik een konvekaosie kreeg as ik argens optreden mos, daar op ston: Johan Veenstra, bekend fan syn *stielstikjes* foar Omrop Fryslân.

Dat ja, komt et woord *stiegelstokkies* now ok in et woordeboek, Henk? Want ja, as een aandere tael wat uut et Stellingwarfs overneemt, dan hewwe et toch wel maekt!

En om de Friezen daar asnog dank veur te zeggen, heb ik nao et nationaole lietiefestival tillefonisch op Gina stemd! Want we moe'n mekeer toch mar wat helpen blieden in de stried, is 't niet zo?

VERFRIESING WAETERWEGEN

Doe de alom in Friesland bekende meziekman Hendrik van der Meer op 10 december 1999 de kulturele pries van

Wymbritseradiel kreeg, veraanderde hi'j midden in zien daankwoord inienend van tael. Hi'j gong over van et Fries in et Stellingwarfs en zee dat Friesland as gebied mit een minderhiedstael d'r omme daenken moet goed te zorgen veur zien eigen minderheden.

Dat soort bosschoppen wil op et perveensiehuus in Liwwadden mar niet echt overkommen. Daar staot de verfrising van de Stellingwarven bi'j een stokmenning hadleerse Friese deurdrammers blikber nog altied op 'e agenda. Nao et verplichte Fries op 'e Stellingwarver schoelen en de toeristische bodden in de Stellingwarven mit lappen tekst in et Fries d'r op, moe'n now alderhaande revieren, kenalen en vaorten Friese naemen hebben. In et Friestaelige Friesland is dat best vanzels, mar now moet oonze *Helomavaart* inienend *Helomafeart* wodden. En dat heurt niet. As die naeme veraanderd wodden moet, dan heurt et *Helomavaort* te wodden.

Over de hiele wereld ziej' etzelde. Machthebbers perberen minderheden d'r altied onder te schoffelen en heur identiteit of te pakken. Ie zien et in 't groot gebeuren en hier bi'j omme spietig genoeg ok in et klein. Mar et is allemaole principieel veer beneden de maote.

De perveensie zol een veurbeeld nemen moeten an It Fryske Gea. Die nuumt de gebieden in de Stellingwarven daar zi'j veur zorgen meugen bi'j de Stellingwarver naemen: *Lendevallei*, *Delleboersterheide*, *Catspoele*, *Diakonievone*, *Meulebos*, *Schaopedobbe*. Dat is netties en fesoelik.

En is et now echt tevuile vraogd van de Stellingwarvers om datzelde respekt en fesoen veur oonze tael ok van de perveensie te kriegen?

Oonze tael, oonze zorg

Ni'je woorden in et Stellingwarfs

Op mien veurige stokkien in *De Ovend* reageerde Henk Scholte mit ni'je woorden in et Grunnings. Ni'je woorden in et Stellingwarfs kreeg ik nog niet, mar wel liekt et me aorig om een tal woorden te geven die vandaege-de-dag bruukt wodden kunnen bi'j et warken op et internet. Sommigen bin netuurlik al lange in gebruik en somstieden bin de Engelse woorden al zo in gebruik dat et amper zin het om daor Stellingwarfs (of alderdeegst Nederlaans) veur in 't plak te zetten. Daor komt een riegeltien, dat slim bescheiden is omreden et in de veerste veerte niet volledig is. En veur sommigen bin pattie andudings gezocht, en mischien hebben aanderen al een gewone Stellingwarfse anduding die hieronder toch niet staot. Hoewel gien meenske d'r echt een perbleem van maeken zal, speult et half bewust zuken naor ni'je woorden op dit vlak toch wél.

adressenbestand-adressebestaand
adressenboek-adresseboek
attachment-bi'jlaoge of anhangsel
bestand-bestaand
bijlage-bi'jlaoge of anhangsel
bladerprogramma-blaederpergramme
bladwijzer-bladwiezer
bureaublad-buroblad
doorsturen-deursturen
downloaden-daelelaeden
e-mail-e-mail, e-post
homepage-thuusziede
hyperlink-boverkoppeling
inbox-postvak-in
internetsite-internetziede
internetadres-internetadres
internetten-internetten (dat is dus: op internet doende wezen)
mailbox-postvak

mailtje-mailtien
muis-moes
offline-van de lijn of
opslaan-opslaon
password-wachtwoord
saven-opslaon
snelkoppeling-gauwkoppeling
startpagina-beginziede
toetsenbord-toetsebod
uitpakken-utpakken
updaten-verni'jen
user-bruker
username-brukersnaeme
verzenden-versturen
Web-site-webziede
zoekmachine-zuukmesiene
zoekpergramma-zuukpergramme

Ja, et bruken van alderhaande internetwoorden hikt nogal nauw. Zo schreef Paul Sentener as trouwe lezer mi'j da'k aenlik ten onrechte in disse rebriek naor mien 'internetadres' verwieze. Ik heur niet naor mien internetadres te verwiezen mar naor mien e-mail-adres, want daor gaot et omme. Daor kuj' dus terechte mit vraogen over et Stellingwarfs: drhbloemhoff@yahoo.com.

Et Stellingwarfs diktee

In de kraanten hebben jim over de veurronde veur et Stellingwarfs Diktee van 3 april lezen kund. Zoe'n kleine 60 personen hebben an die veurronde mitdaon. Van alle meensken die instuurd hebben, hadden 12 personen nul fouten. D'r weren 16 personen mit iene fout, aandere meensken hadden dus twie of meer dingen verkeerd schreven. Waoromme hael ik dat hier even an? D'r bin toch wat gevallen uut te haelen daor pattie meensken die schrieven willen, nog wat van leren kunnen. Om kot te gaon, ik nuum

een peer fouten en gao daar even op in.

1. Et woord *briefien* wodde nogal es verkeerd schreven: niet mit een *f* mar mit een *v*. Hoe zit dat? Et woord *brief* zels het een *f*, et meervoold het ál een *v*: *brieven* is et dus, mar in *briefien* heur ie gien *v* mar een *f* en et Nederlaans gefit hier ok niet et veurbeeld mit een *v* (zoas dat wel gebeurt an et begin van woorden: een vremde vrouw, dus dan wodt et een *v*). Et spellingboekien *Hoe schrijf je 't Stellingwarfs?* gefit op bladziede 29 de veurbeelden *stofien* naost *stove* ('stooft') en *keersien* naost *keerze*. Inderdaod, ok bi'j *s-z* speult dit: naost *wieze* hej' *wiesien* (gien *wiezien* dus), en naost *koeze* 'kies' *koesien* (en dus gien *koezien*).
2. Et is niet veur elkeniene makkelik om *belanen* zonder *d* te schrieven. D'r zit gien *d* in dit warkwoord; zo wodt bi'j-glieks niet zegd: *hi'j belaandet*, mar *hi'j belaant*. Zie ok et spellingboekien, blz. 34.
3. Et is gien *hi'j wort* of *wordt*, mar *hi'j wodt*! Nao een kotte klinker staot veur een *d* of *t* gien *r*. Zie et spellingboekien, blz. 19-20.

Stellingwarfs/Nedersaksisch en de Raod van Europa

Zoas jim in de kraanten lezen konnen is d'r lestdaegs een Nedersaksische dillegaosie naor Binderlaanse Zaeken west in Den Haag, om te praoten mit vertegenwoordigers van de Raod van Europa. Onderwarp van gesprek was hoe Nederlaand mit de erkende streeктаelen ommegaot, benaemens de vraoge as Nederlaand voldot an de veurweerden die et Europese Haandvest veur streeктаelen en taelen van minderheden stelt aj' erkenning hebben onder diel II. As veurzitter van de warkgroep Europese erkenning van SONT heb ik naor veuren brocht dat et gebeurd is dat et boekwark *Verrassend Stellingwarfs* van Johan Veenstra gien subsidie kreeg van een laandelik foons omreden we niet erkend binnen onder diel III, wiels diel II naor mien miening voldoende was. Zo ok he'k klaegd over

et feit dat we lang niet alle radio- en tillevisieuitzendingen uut de Nedersaksische regio's beluusteren of zien kunnen. Deur Schrieversronte-veurzitter Klaas van Weperen is naor veuren brocht dat de Raod van Europa bepleiten moeten zol dat et Stellingwarfs in et onderwies nog meer in aktieve zin gebeurt. Et gaot d'r dan omme dat praoten leren, en laeter ok schrieven, meer veurop komt te staon. De rapportage deur de vertegenwoordigers van de Raod van Europa, die ok mit goenend van Binderlaanse Zaeken praot hebben, wodt in de loop van dit jaor verwaacht. Wie meer over de bi'jienkomst weten wil, de verschillende kraanten in oonze regio hebben d'r al uutvoerig over schreven, in et biezunder de *Stellingwerf*. Verschillende stokken wo'n dommiet ofdrokt in et SONT-bericht. Wie him interesseert veur et wel en wee van de Europese kleine taelen, kan ik et internetadres www.eurolang.net anrikkemederen. Daor is hiel now en dan ok infermaosie over et Nedersaksisch/Stellingwarfs te vienen.

Veerder mit et Stellingwarfs

De laeste maonden heb ik nogal es de gelegenhied had om te schrieven of te praoten over de pesisie van et Nedersaksisch, en in et biezunder netuurlik over et Stellingwarfs. Zo vreug de redaktie van *De Reade Tried*, kontaktblad veur et Friese PvdA-kader, mi'j te schrieven over hoe et gaot mit et Stellingwarfs en de Schrieversronte en wat mi'j de veurnaemste weensen lieken veur de toekomst. Omreden jim as lezers bi'j de Schrieversronte betrokken binnen weten jim in et algemien vaast wel hoe et gaot. Mar mien blik op 'e toekomst leek me wél de muuite weerd om hier in de *Ovend* ok nog es of te drokken, ok al omreden ze kot in een tiental punten daelezet binnen. (De hiele tekst vienen jim in de 22e jg. (2000), no. 6) Hoe moet et dan veerder mit et Stellingwarfs, de kommende tied? Wat zollen de veurnaemste aktiepunten wezen kunnen? As ik et Europese

Haandvest veur streektaelen, eerdere beleidsveurnemens van de gemienten en zo wat henne bi'jlanges gao en zie wat d'r nog niet is en aenlik broodneudig kommen moet, dan gaot et om:

- 1) Stellingwarfs op 'e regionaole radio. Aj' daenken an de verholings hier in Friesland dan moet toch een wekeliks half ure 'Stellingwarfs-magazine' of zo meugelik wezen. Et zol de meensken, de tael en de kulturele beleving slim goed doen. Zo ok zol d'r een plakken op 'e Friese tillevisie vri'j kommen moeten.
- 2) Hoewel et Stellingwarfs op 'e basis-schoelen 'struktureel' is (in et kader van et vak 'hiemkunde') moet et nog meer ommedaenken hebben, benaemens in aktieve zin.
- 3) D'r moet interessaant lesmateriaol ontwikkeld wodden veur et vervolgonderwies.
- 4) Et Stellingwarfs zol meer inbrocht wodden moeten in et jeugd- en jongerenbeleid.
- 5) Et Stellingwarfs wodt deur sommige raadsleden bruukt, mar et zol in et bestuurlike verkeer een dudeliker, steviger plak verdienen. Eerder sprakken de gemienten as veurnemen uut et gebruik deur ambteners anvieteren te willen. Ien en aander moet veerder van de grond.
- 6) D'r moet uitbreiding kommen van et kursusanbod, bi'jglieks in de volwassenenedukaosie.
- 7) Veerdere ontwikkeling van et beeld van de eigen identiteit is neudig en ok et bewust wezen daarvan; veerdere ontwikkeling van et kultuurtoerisme is ok neudig en zoks helpt bi'j et eerstnumde.
- 8) Onder de Nederlaanse anduding op 'e plaknaembodden moet de Stellingwarfse benaeming kommen, in kursief, neffens et Luxemburger toeristvrundelike medel. (Waskemeer en Haulerwiek, van oorsprong Friestaelig, zollen de Friese anduding dan kriegen moeten.) Op officiële kaorten en zo moe'n de Stellingwarver naemen kommen, en niet de Friese, zoas now gebeurt.
- 9) De perveensie Friesland en de beide

gemienten zollen een soort kode ofpraoten moeten dat de perveensie veur alle andudings in de Stellingwarven et Stellingwarfs bruukt en niet et Fries. Op toeristische info-bodden bi'jglieks vien ie wel et Fries, niet et Stellingwarfs (en de info is soms ok nog verkeerd, weer een aander sjepieter).

10) Et Stellingwarfs moet, mit Overiesels, Drents, Grunnings, Aachterhoeks en Oost-Veluws zo gauw meugelik zien veerdere erkenning kriegen. De erkenning van dat Nedersaksisch (een koepelbegrip dus) in et kader van et Europese Haandvest veur streek- en minderheids-taelen in Europa wodde een feit in oktober 1995. Dat gaf veural grote psychologische weenst, want zo is ok een aende kommen an een situaosie dat goenend et hebben over een spraokgebrek, plat, kroem of wat al niet, zonder daj' wat officieels hadden om je mit te verweren. De regionaole overheden: de perveensie Grunningen, Drenthe, Overiessel, Gelderland en de beide Stellingwarver gemienten, steund deur de perveensie Friesland, hebben zien laoten dat ze voldoen an meer as 35 punten van et haandvest, dat et minimum tal is daor an voldaon wodden moet veur veerdere erkenning. Mar et ministerie wil daor niet an, en wil allind kommen tot de hogere erkenningsgraod: 'diel III', as zoks zien grondslag krigt in een wettelike basis. Now, en? Wat let ze? In de Stellingwarven bin d'r al verschillende ofspraoken en bi'j de rechtbaank schient him veur et Stellingwarfs/Nedersaksisch nooit een perbleem veur te doen. Dwasliggeri'je op et ministerie dus. We meugen hopen dat de ni'je staatsiktaoris wat roemer van geest en opvatting is. Want niet veur niks staot in et 'Explanatory report' bi'j et haandvest te lezen, in Nederlaanse vertaeling: 'De redenen die een staat ertoe bewegen een erkende streek-/minderheidstaal volledig buiten de werkings-sfeer van deel III te houden, moeten (...) verenigbaar zijn met de geest, de doelstelling en de beginselen van het Handvest'. Men kan toch muulik volho-

len dat de Haagse ofhoolderi'je te verie-
nigen vaalt mit die beginselen!

Tot slot: niet op alle punten zullen jim,
lezers, vot-en-daolik wat doen kunnen,
mar in alle gevallen gaot et om progres-
sieve zaeken veur de geliekberechting
van oonze mooie streektael daor et alle-
maole om begonnen is. Die iewenoolde
streektael die ok een belangriek diel is in
de totaole maatschoppelik-kulturele ien-
hied Frieslaand. Wark an de winkel dus
(...) om et Stellingwarfs een plak te geven
zoas et Fries die veur de Friese situaosie
het en zoas die nog veerder uitbouwd
wodt!!!

Op 21 jannewaori 2000 is wegraekt
oonze trouwe woordeboekmitwarkster
van de woordeboekgroep van Wolvege
Vrouw

Martha Fledderus-Schipper

in de leeftied van 88 jaor.

Bestuur en passeniël van de Stelling-
warver Schrieversronte blieden heur
daankber veur heur jaorenlange inzet.

Op 22 feberwaori 2000 raekte weg
oonze trouwe woordeboekmitwarkster
van de woordeboekgroep van Berkoop
de heer

Ibele de Boer

in de leeftied van 85 jaor.

Zien trouwe, jaorenlange inzet zullen
bestuur en passeniël van de Stelling-
warver Schrieversronte bi'jblieven.

Veurbi'j, veurbi'j, veurgoed veurbi'j

Disse keer zit d'r meziek in *Veurbi'j*,
veurbi'j, want hierboven staot een petret
van veur 1922 van een koppel muzikaan-
ten uut Wolvege en/of de omkrieten van
Wolvege. Op et eerste oge het de oor-
spronkelike foto groter west. Et liekt krek
as is d'r een stok ofknipt. Vrouw G.J. de
Rijk-de Veen uut Wolvege het vier vrao-
gen wat disse oolde foto anbelangt.

a: Wie staon d'r op 'e foto?

b: Waor is et plaetien maekt?

c: Wat veur meziekgroep is dit?

d: En... in welk jaor is de foto neumen?

Wie et wet mag et zeggen. Schrief of bel
even naor de Stellingwarver Schrievers-
ronte in Berkoop of... bel even recht-
streeks mit Vrouw De Rijk. Heur tille-
foonnummer is 0561-618390. (jv)

Wat maekt Bank Bercoop tot een biezondere baank?

De biezondere bieging mit heur klaanten. As regionaole baank wil Bank Bercoop dichtebij heur klaanten staon. Bank Bercoop komt uut de streek, is d'r wotteld en kent daor de meensken. Zij praot de tael van de streek, letterlik en feguurlik.

In 1902 opricht as Koperetieve Veurschotbaank in Berkoop en in een kleine ieuw uutgruuid tot een volweerdige baank.

Een biezondere baank, want naost speren, hiepeteken, verschillende aandere kredietfaciliteiten en de gewone baankdiensten kun jow d'r ok terechte veur een beleggingsadvies.

Jow zien wel: een slim biezondere baank!

Bank Bercoop.

De baank die jow tael praot.

BANK BERCOOP

Willinge Prinsstraote 20
Postbusse 1
8420 AA Oldeberkoop
Till. (0516) 453500
Fax (0516) 451703

Heufdstraote Oost 6
8391 AV Noordwoolde
Till. (0561) 438686
Fax (0561) 438680